II. PILIAKALNIAI, PILYS IR GELEŽIES AMŽIAUS GYVENVIETĖS

Vytautas Daugudis

KUDIRKOS NAUMIESČIO PILIAKALNIO TYRINĖJIMAI

Piliakalnis yra apie 1,5 km į PV nuo Kudirkos Naumiesčio, dešiniajame Širvintos krante, prie santakos su buv. Juodupės upeliu, kuris anksčiau jį juosė iš trijų pusių. Tiktai iš PR prie piliakalnio prieina dirbami laukai, nuo kurių jis savo metu buvo atskirtas dabar jau užlygintu grioviu. Anksčiau jo šlaitai nuo upelio slėnio buvo statūs, 4-6 m aukščio. Viršuje - apie 100 m ilgio PR-ŠV kryptimi ir 45-50 m pločio aikštelė, kurios galuose buvę neaukšti, iš smėlingos žemės pilti pylimai.

PR piliakalnio papėdėje ir už buv. upelio vagos į ŠV esančiuose laukuose išlikę jo senosios gyvenvietės pėdsakai.

Šis piliakalnis istorinėje literatūroje žinomas jau nuo XIX a. pabaigos. 1971-1975 m., melioruojant gretimus laukus, buvo smarkiai apardytas: nustumti jo pylimai, sulyginti aikštelės pakraščiai. Smarkiai apardytas 20-40 cm storio kultūrinis sluoksnis išliko tiktai kiek įdubusioje centrinėje aikštelės dalyje. 1983 m. MAII su vietos kraštotyrininkais minėtoje aikštelės dalyje išty rė 193 m^2 plotą, o PR jo papėdėje buv. jo gyvenvietėje - 5 m^2 dydžio bandomąjį šurfą.

Piliakalnio apatiniame kultūrinio sluoksnio horizonte aptikti antžeminių, keturkampio plano, 3x3, 3x4 bei 4x4 m dydžių primityvių stulpinės konstrukcijos pastatų pėdsakai. Jų sienos buvo sustatytos iš statmenai, tankokai į žemę sukaltų 4-10 cm storio kuolų, kurių tarpai greičiausiai buvo išpinti storesnėmis šakomis ir apkrėsti moliu. Pastatų viduje buvę atviro tipo židinių,

įrengtų daugiausia 10x20 - 20x45 cm dydžio ir 15-20 cm gylio į dugną siaurėjančiose duobutėse. Aplink pastatus aptikta nedidelių apdegusių molio tinko gabalėlių ir titnaginio retušuoto peiliuko (?) dalis. Sprendžiant iš pastatų konstrukcijos bei minėtų radinių, atrodo, kad piliakalnyje žmonės apsigyveno dar I tūkst. pr.m.e. pirmoje pusėje.

I m.e. tūkstantmečio statinių pėdsakų piliakalnyje neaptikta. Greičiausiai jie sunaikinti, stumdant žemes nuo aikštelės pakraščių į upelio slėnį. Vis dėlto šiek tiek lipdytų puodų šukių lygiu ir grublėtu paviršiumi rodo, kad piliakalnis ir tuomet buvo gyvenamas.

Centrinėje piliakalnio aikštelės dalyje aptiktosios puodų degimo krosnies apatinė dalis priklauso XIII-XIV m.e.a.. Krosnies sienelės buvo nukrėstos iš molio, 3-4 cm storio. Jos padas padarytas iš vidutinio dydžio lauko akmenų, sutvirtintų moliu. Beveik po visa krosnimi buvusi pakūra, įrengta 1,68 m gylio į dugną siaurėjančioje duobėje. Karštis iš jos į krosnies patalpą, kur stovėjo išdegimui paruošti puodai, patekdavo greičiausiai pro atitinkamas, jos pade paliktas angas. Krosnies išorinėje pusėje išlikę kažkokio medinio karkaso pėdsakai. Jos dydis kartu su karkasu buvo apie 1,6x2,4 m, o vidaus patalpis - 1,3x1,7 m.

Greta keletos sudužusių žiestų puodų šukių, puoštų horizontaliomis banguotomis bei lygiagrečiomis linijomis, krosnyje dar rasta: geležinis įtveriamasis keturkampio pjūvio arbaletinės strėlės antgalis ir geležinis įtveriamasis, 22,2 cm ilgio su 11 cm ilgio lapo formos plunksna, atrodo, svaidomosios ietiės antgalis. Pastarieji dirbiniai rodo, kad ant šio piliakalnio stovėjusi medinė pilis greičiausiai kryžiuočių buvo sunaikinta XIV a. pirmoje pusėje.

Tyrinėtoje gyvenvietės dalyje aptiktas maždaug to paties laikotarpio kaip piliakalnis iki 0,5 m storio kultūrinis sluoksnis, kuriame rasta: titnago skaldytinis, lipdytos lygiu bei grublėtu paviršiumi ir žiestos keramikos.

Vytautas Daugudis

IMBARĖS PILIAKALNIO IR GYVENVIETĖS TYRINĖJIMAI

1982 m. MAII tęsė Imbarės (Kretingos raj.) piliakalnio ir jo senosios gyvenvietės archeologinius tyrinėjimus, pradėtus 1969 m. (žr.: ATL 1978 ir 1979 metais. V., 1980, p. 22-25; ATL 1980 ir 1981 metais. V., 1982, p. 32-34). Piliakalnio aikštelės P dalyje, 35 m^2 plote buvo ištirtas apatinysis - ankstyvasis kultūrinio sluoksnio horizontas, kuris V aikštelės pakraštyje buvo 15-20 cm, o prie jo esančio pylimo vietoje - apie 1 m storio.

Pirmųjų m.e. amžių sluoksnyje (su lipdyta lygiu bei šiurkščiu paviršiumi keramika) aptiktas pusapskritimio formos, 1,95 m skersmens akmenų grindinys. Jo Š pusėje buvo 1,85 m ilgio ir 0,5 pločio kyšulys, ties kurio viduriu buvo 10x15 cm dydžio akmenimis apdėtas plotelis, lyg tam stovėjusio medinio stulpo (?) vieta. Ugnies nei degėsių pėdsakų ant grindinio ar jo aplinkoje nepastebėta. Panašių statinių kaip šis iki šiol Lietuvoje nerasta. Jis primena pagonių kulto pastatus, aptinkamus Rytų Europos miškingosios juostos I m.e. tūkstantmečio gyvenvietėse.

Apatinėje aptariamojo sluoksnio dalyje aptikta pirmųjų piliakalnio gyventojų medinių statinių pėdsakų. Tai antžeminio keturkampio plano, primityvios stulpinės konstrukcijos kelių patalpų pastato dalis. Jo sienos buvo iš 4-15 cm storio kuolų, sukaltų statmenai į žemę kas 20-30 cm vienas nuo kito daugiausia poromis.